Intervju | *Dr. Robert Reasoner, strokovnjak za izobraževanje*

Stvaritelj nadpovprečnežev

Pripravil:
Borut Petrović Jesenovec

Zdi se, da ni dandanes nič pomembnejšega od sporazumevanja in medčloveških odnosov. Toda težko bi rekli, da šola neguje to področje in spodbuja njegov razvoj. Tam je vse podrejeno podajanju in ponavljanju znanja, komunikacija pa je omejena na vprašanja ter pričakovane in edino pravilne odgovore iz učbenika. Kako naj se potem otroci naučijo sporazumevati?

Težava je, da zdajšnje metode izobraževanja preprosto niso primerne za naš čas. Podjetja ne cenijo več poslušnega ponavljanja, ampak iščejo ljudi, ki so sposobni sodelovati in komunicirati. Na to pa odločilno vpliva občutek o lastni vrednosti. Potrebujemo ljudi, ki bi zaupali vase, se znali neodvisno odločati in ustvarjalno razmišljati. Potrebujemo vztrajne in domiselne ljudi, ki ne bi takoj obupali, ampak bi znali iskati rešitve. Vse to so izjemno pomembne sposobnosti, vendar jih v šoli ne učijo. Z mojim programom pa želimo predvsem razviti samozavest, sposobnost za reševanje težav, vodenje, medčloveške odnose in vztrajnost.

Sliši se kot idealni izobraževalni program.

Svet se spreminja štirikrat hitreje kot izobraževalni sistem. Zanimalo me je, kakšne spremembe bi morali uvesti, kaj bi morali poučevati, kako bi morali spremeniti podajanje snovi, da bi učence naučili teh spretnosti. Spoznal sem, da to zahteva obsežno usposabljanje učiteljev.

Se vam zdi, da današnja šola omejuje sposobnosti učencev?

Učitelji bi se morali dobro počutiti, o sebi bi morali imeti dobro mnenje. Šele tako so lahko motivirani za prevzemanje pobude in odgovornosti, ne smejo čakati, da jim bo kdo drug povedal, kaj morajo storiti. Vemo, da so so učitelji, kadar se ne spoštujejo, bolj nagnjeni h kaznovanju učencev, nepotrpežljivi in manj sočutni do učencev s težavami.

Prepričan sem, da jih večina uporablja le približno deset odstotkov svojih zmožnosti. Življenje sem posvetil iskanju odgovora na vprašanje, kako bi lahko povečali človekove sposobnosti. Kako pripraviti ljudi, da bodo dosegli več, kot so bili naučeni, da lahko. Človeški potencial je velikanski, ampak ogromno ga izgubimo, ker se toliko mladih zaplete v neproduktivne dejavnosti, kot so zapijanje, drogiranje, nesposobnost za sporazumevanje z drugimi. Zanimalo me je, s kakšnimi metodami lahko povečamo ustvarjalnost, voditeljske sposobnosti, iniciativnost, zmožnost za trajno učenje.

Izobraževanje postaja čedalje daljše. Mislite, da je devetletka res potrebna?

Morali bomo začeti hoditi v šolo, ki traja 50 let. Treba se bo učiti vse življenje. Vsak strokovnjak, na primer medicinec ali farmacevt, porabi 25 odstotkov delovnega življenja za to, da dohiteva spremembe na svojem področju. Vsak strokovnjak se bo moral znati kar naprej učiti.

Ampak to verjetno še ne pomeni, da bi morali v šolo že vsi petletniki.

Ena od rešitev je sodelovanje učiteljev in staršev. Slednji lahko razvijejo toliko sposobnosti doma in ne bi smeli pasivno čakati, da bo to storila šola. To je verjetno največji neizkoriščeni vir, s katerim razpolagamo. Spoznali smo, da je otrok v šoli veliko bolj zmogljiv, če starši vedo, kaj lahko naredijo, da pri njem razvijejo te spretnosti. In potem bo tudi šola postala učinkovitejša.

Kakšno pa naj bi bilo sodelovanje učiteljev in staršev? Ste lahko bolj konkretni?

Zdaj usposabljamo inštruktorje,

Doktorju Robertu Reasonerju so uspele neverjetne stvari. Ko je na svojih osmih srednjih šolah v Združenih državah Amerike kot ravnatelj začel uvajati posebne metode izobraževanja, so se vse uvrstile v kalifornijski vrh. Tri so prejele celo priznanje za najboljše šole v ZDA in so se lahko pohvalile z najvišjo stopnjo navzočnosti učencev pri pouku (99,7 odstotka). Reasonerja so razglasili za najboljšega predavatelja leta, njegove šole pa so zasuli s prošnjami za vpis. Dosegel je, da se je v petih letih delež učencev z inteligenčnim kvocientom nad 132 s 5 povečal na neverjetnih 45 odstotkov! Iznašel je izobraževalni program za ustvarjanje nadpovprečno nadarjenih! Na njegovih šolah niso poznali težav zaradi nedisciplineali mamil. Robert Reasoner je ustanovitelj in predsednik Mednarodnega združenja za razvoj zavesti o občutku lastne vrednosti. Njegov program, imenovan razvijanje pozitivnega samovrednotenja, zdaj uvajajo v številnih državah po svetu, po zaslugi Inštituta za razvijanje osebne kakovosti tudi v Sloveniji.

ki naj bi delali s starši. Objavili smo priročnike, ki jim pomagajo razviti pet prvin pri otrocih. Prvič, otroku je treba zbuditi občutek varnosti. To dosežemo s postavljanjem jasnih mej doma in učenjem odgovornega vedenja. Tisti, ki izhajajo iz prestrogih ali premalo strogih družin, torej takšnih, kjer ni jasnih mej, ne razvijejo občutka za osebno odgovornost. Zato so dovzetnejši za pritiske vrstnikov, teže rečejo ne alkoholu, drogam, kriminalu, nasilju. To je torej prvi element, razvijanje občutka odgovornosti, tako da učenci za morebitne težave ne krivijo drugih ali odgovornosti za težave drugih ne pripisujejo sebi. Druga prvina je razvijanje občutka identitete. Vsak bi se moral zavedati svoje osebne vrednosti, svojih odlik in pomanjkljivosti. Nekoč mi je neki učenec rekel: »Gospod Reasoner, morda res nisem popoln, ampak deli mene so prav fantastični.« Tisti, ki se zavedajo svojih odlik in jih uporabljajo, dosežejo veliko več kot drugi. Veliko ljudi sploh ne razmišlja, kaj jih odlikuje. Starši lahko pomagajo prepoznati in razviti številne interese in odlike svojih otrok. Tretja prvina je razvijanje občutka povezanosti z drugimi. Imeti občutek za druge, jih razumeti, biti strpen do njih. Devetdeset odstotkov ameriških družin ne večerja več skupaj. Starši so preveč zaposleni, otroci gledajo televizijo, in ni časa za pogovor. Posledica je, da otroci ne razvijejo sposobnosti za komuniciranje. Nimajo priložnosti slišati staršev, ko se ti pogovarjajo o težavah odraslih in jih rešujejo. Otroci potrebujejo občutek, da so del družine, ki drži skupaj, skupaj rešuje težave in tudi prevzema odgovornost. Ta sposobnost je pozneje potrebna v vsakem podjetju. Četrta prvina je razvijanje občutka smiselnosti. Otrokom je treba postaviti visoke cilje in ideale ter jim hkrati dati podporo, da jih lahko dosežejo. Zadnja prvina pa je razvijanje tega, čemur pravim občutek sposobnosti, kompetentosti. Otrok se mora naučiti uporabljati podatke, ki jih potrebuje za dosego svojih ciljev. Obstaja veliko virov, veliko načinov uporabe podatkov, veliko načinov reševanja težav, toda otrok skoraj ne učijo, kako lahko uporabijo te vire. Treba jih je usposobiti za reševanje njihovih lastnih težav.

Bolj kot znanje bi upošteval sposobnost za njegovo uporabo. Z drugimi besedami, učenca bi vprašal, ali lahko zbere podatke, s katerimi bo rešil določen problem? In po mojem je pomembneje, kako jih uporabiš, kot da jih znaš ponoviti. Toda žal se znanje vrednoti samo z ocenami.

To je pet temeljnih prvin, ki jih starši lahko razvijajo doma z otroki. Ne le, da so otroci potem med najboljšimi v razredu, tudi manj dojemljivi so za mamila in kriminal, večji odstotek jih gre na univerze in uspešnejši so v službi. To se vsekakor obrestuje.

Ali ne bi bilo potem bolje povečati čas, ki ga starši preživijo z otroki, tistega, ki ga otroci prebijejo v šoli, pa zmanjšati?

Vsekakor. Raziskave kažejo, da dobi otrok v povprečju samo dvanajst minut pozornosti staršev na dan. Od tega osem minut odpade na dajanje navodil in oštevanje za stvari, ki jih ni naredil. Starši bi morali z otroki preživljati več kakovostnega časa. Del odgovornosti, ki jo ima šola, bi se tako zmanjšal.

Zelo lepo ste opisali odnos med starši in učitelji. Kaj pa učitelji in učenci? Kaj lahko storijo prvi, da bi slednji razvil vse svoje sposobnosti?

Vrniva se k temeljnim petim prvinam. Učitelj lahko v razredu spodbuja vse, kar negujejo starši doma. Zelo jasen mora biti glede svojih meril in pričakovanja. Uveljaviti bi jih moral tako, da se otrok ne bi počutil ponižanega. Kadar se ta ne vede, kot bi se moral, bi ga moral učitelj opozoriti na to in reči: »Takšna so pravila. Če jih ne boš upošteval, so posledice takšne in takšne. Izbira je tvoja.« Ne gre za to, da bi učitelj otroka moral kaznovati, ampak za to, da otrok ne izbere prav. Neprimerno vedenje lahko uporabimo kot način, da otroke naučimo pravilno izbirati. Tako jih naučimo odgovornosti. Otrokom to lahko pomaga, da se zavedajo svojih sposobnosti in napredka. Pri pisni nalogi zato učitelj na primer ne bi dal le ocene, ampak bi napisal, kateri del naloge je dober oziroma kakšne so otrokove sposobnosti in kje je storil napake oziroma kje bi lahko izpilil svoje znanje, recimo matematike ali slovnice.

Kako pa bi potem vrednotili znanje?

Ne bi ocenjeval toliko znanja kot sposobnosti za njegovo uporabo. Z drugimi besedami, učenca bi vprašal, ali lahko zbere podatke, s katerimi bo rešil določen problem? Nočemo, da bi otroci kopičili znanje, ampak da bi vedeli, kako ga uporabljati. Količina znanja se vsako drugo leto podvoji. Rečemo pa lahko: tukaj je nekaj virov, kjer lahko najdeš odgovore. Lahko uporabiš enciklopedijo, leksikone, razne priročnike, lahko obiščeš ljudi. Znanje je treba nabrati in potem vedeti, kako ga uporabiti. Na primer, tole je ekološki problem, kako bi ga rešil? Recimo, da ne ve. V redu, kako bi pa izvedel? Na primer na internetu. In tako začne zbirati podatke. In po mojem je pomembneje, kako uporabiš podatke, kot to, da jih znaš ponoviti. Toda žal se znanje vrednoti samo z ocenami.

Čemu bi moral učitelj dati prednost pred ocenami?

Pri učencih je pomembno spodbujati občutek pripadnosti, zato svetujem veliko skupinskega dela. Pomembno je, da si znajo sami postaviti cilje: »To si želim osvojiti na koncu semestra, to na koncu leta.« Z učenci bi se morali učitelji bolj pogovarjati, zakaj jih nekaj učimo. Pojasniti bi jim morali, zakaj je dobro, da osvojijo določeno znanje, in kako jim to lahko koristi. Začeti bi morali razmišljati, kaj bodo počeli v življenju, na katero področje se želijo podati, katere spretnosti bi si radi pridobili. Otroci bi se morali ozreti v priho-

dnost. Mislim, da so cilji v prihodnosti, na primer častna služba, najučinkovitejši protistrup proti zlorabi mamil, alkoholu, prestopništvu in nedokončanemu šolanju.

Izvrstna teorija, ampak kako ste jo izpeljali?

Vznemirljivo je, da so se ta načela izkazala v praksi. Imam 50 let izkušenj v izobraževanju in prepričan sem, da z mojim programom res lahko spremenimo stvari. Nič čarobnega ne vsebuje, vse skupaj temelji na zdravem razumu.

Recimo, da ravnatelj reče: »Tele zamisli gospoda Reasonerja so pa res dobre. Kaj lahko naredim, da jih vpeljem na svoji šoli?«

Učitelji bi se morali dobro počutiti, o sebi bi morali imeti dobro mnenje. Šele tako so lahko motivirani za prevzemanje pobud in odgovornosti, ne smejo čakati, da jim bo kdo drug povedal, kaj morajo storiti. To je velik problem po vsem svetu: številni učitelji se ne počutijo cenjene, niso motivirani, njihovo samospoštovanje je na psu. Iz raziskav pa vemo, da so zato bolj nagnjeni h kaznovanju učencev, bolj so nepotrpežljivi in manj sočutni do otrok, ki imajo težave. Manj si prizadevajo reševati težave z učenci, in na koncu tudi ti nimajo nobenega samospoštovanja. Tako poskrbijo, da se problemi ohranjajo. Zato bi se moral ravnatelj najprej ukvarjati s svojim osebjem. Učiteljem bi moral pomagati, da bi se dobro počutili v svoji koži. Moral bi jim biti vzor, kakšni naj bodo do učencev.

Kako je bilo s tem, ko ste bili ravnatelj vi?

Pod sabo sem imel osem šol. Ravnal sem po teh načelih in po petih letih so se začele dogajati osupljive stvari. Odbori kalifornijske vlade so razglasili, da vseh osem šol po kakovosti sodi med najboljše v Kaliforniji. Od tega so trem mojim šolam priznali status najboljših v vseh ZDA. Imeli smo najvišjo stopnjo navzočnosti pri pouku (99,7-odstotno). Nobenega učenca nam ni bilo treba vreči s šole. Prišli so s policije in rekli: »Ste na enem od treh območij v Santa Joseju, na katerih je največji odstotek uživalcev mamil. Kako to, da jih vaši otroci ne jemljejo?« Rekel sem: »Vprašajte njih.« In otroci so povedali: »Pomembnejše stvari imamo v življenju.« Priznali so nam tudi, da so imeli učitelji na mojih šolah najvišjo moralo. Kot ravnatelj sem se torej prepričal, da se moje metode obnesejo. Odstotek tistih, ki so šli iz mojih srednjih šol na fakulteto, smo povečali s 65 na 89.

Je mogoče učinkovitost vaših metod tudi znanstveno dokazati?

Sposobnosti naših učencev smo preverjali z individualnimi testi za merjenje inteligentnosti. V prvem letu smo ugotovili, da imamo na šoli od 5 do 7 odstotkov nadarjenih oziroma takšnih, ki imajo inteligenčni kvocient nad 132. Naslednje leto se je ta odstotek povzpel na 15, tretje leto na 25, četrto leto pa kar na 35, čeprav smo testirali iste učence! V resnici niso bili nič pametnejši, samo več sposobnosti, ki so jih imeli, so lahko uveljavili. Namesto da bi rekli ne vem, so razmišljali takole: hm, zapleteno, ampak prepričan sem, da bom znal najti pravi odgovor. V petem letu moje ravnateljske kariere je imelo inteligenčni količnik nad 132 že 45 odstotkov učencev!

Sliši se neverjetno. Kako vam je to uspelo?

Pomagal sem jim, da so bili bolj samozavestni, da so sprejemali izzive, da so počeli stvari, za katere so prej mislili, da jih ne zmorejo, in tako, da smo delali s tistimi petimi prvinami. Postali so zelo motivirani, vedeli so, zakaj so tam, zavedali so se pomena znanja, ki so jim ga posredovali učitelji. Poučevanje je postalo celo zabavno in lahko. Pomanjkanje discipline sploh ni bil problem. Vse šole v okolici so se ubadale z vedno večjimi težavami zaradi nedisciplinе, mi pa smo jih imeli čedalje manj.

Vaše osebje je moralo biti res izvrstno!

Vsakemu učitelju sem pojasnil metode, ki lahko pripeljejo do kakovostnih sprememb. In te so se res dogajale.

Torej bi lahko vsakega učitelja usposobili tako, da bi ga vključili v svoje sanjsko moštvo?

Brez najmanjšega dvoma. In mislim, da se v teh stvareh lahko izuri tudi vsak roditelj.

Pričakoval bi, da bi veliko staršev hotelo imeti svoje otroke na vaših šolah.

Pravzaprav je bil to največji problem. Ko smo začeli uvajati moj program, smo takoj dobili 25 odstotkov učencev z drugih šol. Starši so hoteli, da se prepišejo na našo.

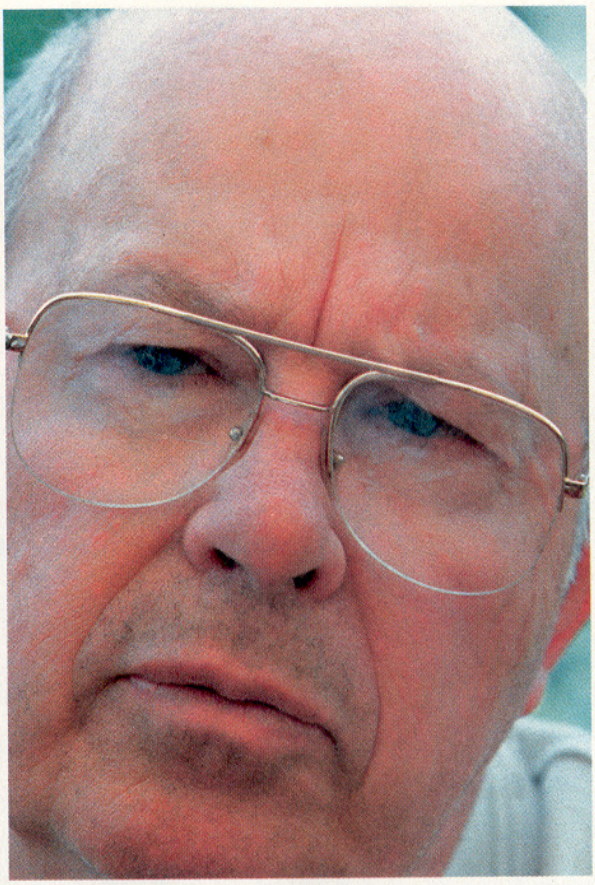

Ena od rešitev je sodelovanje učiteljev in staršev. Spoznali smo, da je otrok v šoli veliko zmogljivejši, če doma vedo, kaj lahko naredijo, da pri njem razvijejo določene spretnosti. In potem bo tudi šola postala učinkovitejša.

Recimo, da ste ravnatelj srednje šole in da se nanjo prijavi 300 kandidatov, vi pa jih lahko sprejmete samo 20. Kaj bi svetovali v takšnem položaju?

To je ena od stvari, ki me skrbi bolj kot kar koli drugega. Sposobnosti otrok za razvoj ne bi smeli omejevati! Morali bi ustanoviti druge srednje šole, sicer zaviramo razvoj celotnega naroda in ga obsodimo na neizobraženost. Kakšna norost v času, ko se vse bolj povečuje potreba po izobraževanju! Možnost bi morala biti za vsakogar! To je problem v številnih državah; nimajo dovolj srednjih šol in univerz, zato otroci nimajo možnosti. Posledica tega je, da trpi ves narod.

Ampak ostaniva na realnih tleh; če je toliko kandidatov, se je vendarle treba odločiti za neko merilo.

Če bi že moral opraviti selekcijo, bi izbral učence, ki so motivirani, ki vedo, kaj bi radi počeli, in ki niso osredotočeni le nase, ampak so pokazali, da radi pomagajo dru-

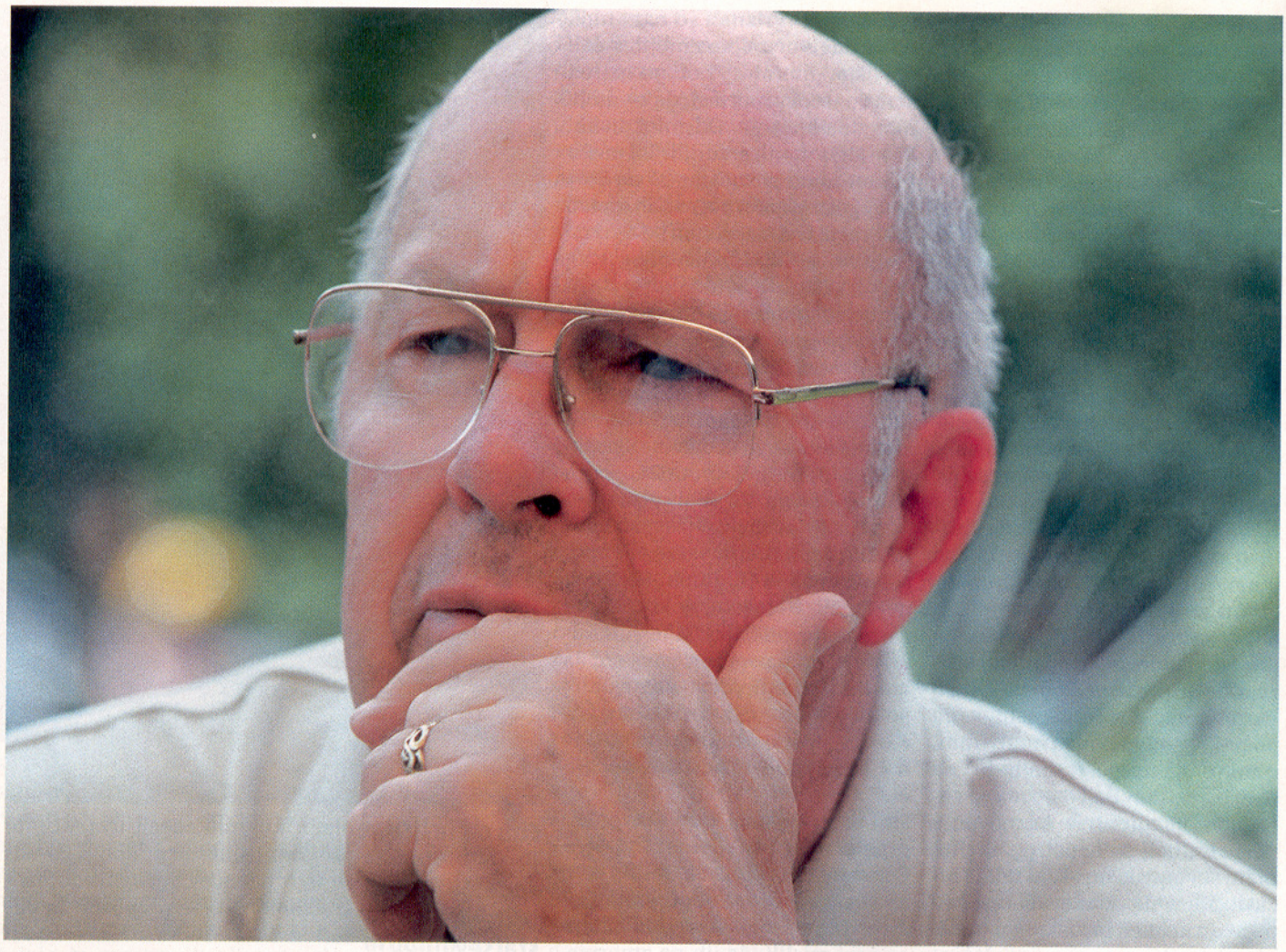

gim, na primer inštruirajo mlajše od sebe, sodelujejo z drugimi in so sočutni. Upošteval pa bi še nekaj: kako nameravajo uporabiti znanje. Ena izmed težav na univerzi Stanford – od nas je oddaljena samo tri kilometre – je, da 40 odstotkov tamkajšnjih študentov opusti šolanje v prvem letniku, ker so jih ambiciozni starši vpisali na to elitno šolo proti njihovi volji. V resnici ti študentje nimajo pravih ciljev, ne vedo, kaj bi v življenju radi počeli. Mislim, da bi morali izbrati učence, ki so zares motivirani in vedo, kaj bi radi počeli, ne pa da kot edino merilo upoštevamo njihove ocene.

Lahko poveste kaj o uvajanju vašega programa v Sloveniji? Kaj imajo na voljo učitelji, ki bi se radi usposobili za vašega učitelja?

V slovenščini sta izšla priročnika z opisi dejavnosti, ki pri učencih povečujejo občutek njihove lastne vrednosti. Piše, s katerimi vajami učitelj ugotovi posebne sposobnosti učencev, navedene so vaje za

Največji vir, ki ga moramo uporabiti, smo mi, starši. Večina ni usposobljena in vzgoja njihovih otrok je takšna, kakršno so izkusili v mladosti. Ne poznajo drugega načina. To dobro vem, saj imam šest otrok.

spodbujanje sodelovanja med učenci, za krepitev sposobnosti za reševanje težav, za spodbujanje izražanja čustev ipd. To je lahek program, ki ga je pravi užitek uporabljati. Z njim za dve tretjini zmanjšamo verjetnost, da se bo otrok začel opijati, drogirati ali da bo opustil šolanje.

Njegovemu oblikovanju ste posvetili veliko časa.

Posvetil sem mu vse svoje življenje. Zato sem pustil celo službo. Hoteli so mi podaljšati pogodbo za opravljanje ravnateljske funkcije še za štiri leta. Ne, sem rekel, bolje, da grem od tu in povem še več ljudem, kako lahko dosežejo spremembe. Tako bomo lahko rešili še več otrok. V ZDA izgubimo zaradi mamil, alkohola, prezgodnje nosečnosti, opustitve šolanja ali samomora približno tretjino mladih. To je ogromno. Kot družba si ne moremo privoščiti, da je toliko otrok odvisnih od socialnega sistema. To je preprosto predrago.

S takšno družbo mora biti nekaj narobe.

V ZDA jo stane 31.000 dolarjev, če imamo enega človeka v zaporu eno leto. Samo pomislite, koliko življenj bi lahko rešili, če bi ta denar vložili drugam. Pred leti so v Kaliforniji znižali višino sredstev, namenjenih izobraževanju, z obrazložitvijo, da morajo zgraditi 20 zaporov. S takšnim mišljenjem je nekaj hudo narobe. Največji vir, ki ga moramo uporabiti, smo mi, starši. Večina ni usposobljena in vzgoja njihovih otrok je takšna, kakršno so izkusili v mladosti. Ne poznajo drugega načina. To dobro vem, saj imam šest otrok.

Po mojem je zelo pametno, da ste prišli v Slovenijo.

Hvala. Moj urnik je natrpan s potovanji, in to je že moj četrti obisk v vaši državi. Zaupam vam, da je Slovenija moja najljubša država. Ljudje tukaj so zelo prijazni in pravo veselje je delati z njimi.

Foto: Jure Eržen